

Effekt av tiltak for å lette livsoverganger for barn og unge med funksjonsnedsettelse

Forskningsspørsmål

1. Hva er effekten av ulike tiltak for å lette tidlige livsoverganger, f.eks. mellom barnehage og skole, for barn med funksjonsnedsettelse?
2. Hva er effekten av ulike tiltak for å lette senere livsoverganger, f.eks. mellom ungdomsskole og videregående, for unge med funksjonsnedsettelse?

Stortingsmeld. nr.18 (2010-2011)

”Læring og felleskap”, kap. 5.4.1:

«Dessverre gir mange foreldre til barn med særskilte behov, uttrykk for at samarbeidet mellom barnehage, skole og ulike kommunale/fylkeskommunale hjelpeinstanser ikke er godt nok. Mange gir uttrykk for at overgangene blir vanskelige og at koordineringen mellom ulike instanser svikter»

Nedsatt funksjonsevne (funksjonsnedsettelse)

- Barn og unge med ulik grad av psykisk utviklingshemming eller funksjonssvikt
- Barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse (f.eks. bevegelse, syn, hørsel)

Livsoverganger

- Tidlige:
f.eks. mellom barnehage og skole
- Sene:
f.eks. mellom ungdomsskole og videregående opplæring,
eller mellom videregående opplæring og høyere
utdanning

Tiltak for å lette livsoverganger

- ...tiltak for å gi barn og unge med funksjonsnedsettelse et redskap for å bedre takle problemer og utfordringer som kan oppstå rundt (slike) overganger...

Tiltak for å lette livsoverganger, *forts.*

- Tiltak som er rettet mot å styrke *individets* evne til å passe inn i utdanningssystemet
- Tiltak på *systemnivå*, for eksempel rettet mot bedre samhandling mellom ulike instanser

Unge med funksjonsnedsettelse

- Generelt sett lavere utdanning
- Andel elever som faller i fra videregående opplæring langt høyere enn gjennomsnittet (Cobb, Sample, Alwell & Johns 2011)
- Lavere sysselsetting (www.ssb.no)
- Vansker tross høy utdanning (Vedeler & Mossige 2010)

Metode

- Systematisk oversikt over systematiske oversikter
  - Rapporterer forskning som allerede er systematisk oppsummert
  - Baseres på systematiske oversikter av middels eller høy kvalitet
  - (Ikke søkt etter primærstudier)

Inklusjonskriterier

- Studiedesign:

Systematiske oversikter av høy og moderat kvalitet som inkluderer *studier med kontrollbetingelser*

- Populasjon:

Tidlige overganger: barn (0-7 år) med ulike funksjonsnedsettelse

Senere overganger: unge (12-22 år) med ulike funksjonsnedsettelse

- Tiltak:

Tidlige overganger:

Alle tiltak for å lette og forebygge problemer ved tidlige overganger

Senere overganger:

Alle tiltak for å lette overgangen mellom skolealder og ung voksenalder

- **Sammenligning:**

Ingen tiltak eller annet aktivt tiltak

- **Utfall:**

Avhengig av de utfallene som den enkelte rapport rapporterer mht tiltak for å lette livsoverganger

- **Språk:**

Alle; engelsk sammendrag må være tilgjengelig

Ekklusjonskriterier

- Studiedesign:

Ikke-systematiske oversikter og systematiske oversikter av lav kvalitet

- Populasjon:

Oversikter som ikke fokuserer på overganger og ikke ser på barn og unge med funksjonsnedsettelse som en egen gruppe

- Tiltak:

Tiltak som ikke *direkte* er knyttet til å bidra til å lette overganger for barn med funksjonsnedsettelse

- Utfall:

Studier som ser på utfallsmål som ikke er *direkte* knyttet til å bidra til lettere livsoverganger for barn med funksjonsnedsettelse

Resultat

- Tre relevante systematiske oversikter
(36 primærstudier med til sammen 1229 deltakere)
- Disse oppsummerte effekt av:

1. Tiltak for å styrke unges sosiale ferdigheter og kommunikasjonsferdigheter (*ni studier, 246 deltakere*)
2. Tiltak for å styrke planleggings- og koordineringsferdigheter knyttet til livsoverganger hos unge med nedsatt funksjonsevne (*16 studier, 644 deltakere*)
3. Tiltak for å øke unges praktiske ferdigheter for å kunne mestre hverdagen (*åtte studier, 274 deltakere*)

1. Tiltak for å styrke sosiale ferdigheter

a) Alternativ og supplerende kommunikasjon

- tiltak: symbolkommunikasjon, hjelpemidler, teknikker for å oversende budskap, strategier for hvordan overbringe budskap
- én studie, sammensatt gruppe
- ingen effekter

1. Tiltak for å styrke sosiale ferdigheter

b) Styrking av samtalekompetanse (*svak sign. effekt*) 👍

- tiltak: spørre- og tilbakemeldingsstrategi, evt med rollespill
- to studier (psyk. utv, og lærevansker)
- positive effekter

1. Tiltak for å styrke sosiale ferdigheter

- c) Sosial ferdighetstrening (*middels-sterk sign. effekt*)
- tiltak: rollespill, videoobservasjoner og diskusjoner
  - fem studier
  - elever med milde til moderate kognitive funksjonsnedsettelse og autisme
  - middels til sterke positive effekter

1. Tiltak for å styrke sosiale ferdigheter

d) Tiltak for å redusere avvikende atferd (*sterk effekt*)

- tiltak: atferdsanalytiske teknikker, selvreguleringsteknikker, og andre typer undervisningsopplegg
- åtte (små) studier
- sterk positiv effekt på sosial fobi

1. Tiltak for å styrke sosiale ferdigheter

- a) Alternativ og supplerende kommunikasjon
- b) Styrking av samtalekompetanse (*svak sign. effekt*) 👍
- c) Sosial ferdighetstrening (*middels-sterk sign. effekt*) 👍
- d) Tiltak for å redusere avvikende atferd (*sterk effekt*) 👍

2. Tiltak for å styrke planleggings- og koordineringsferdigheter

- a) Styrke elevenes planleggingsevner (*sign. effekt?*) 👍?
- tiltak: f.eks. involvering
  - seks studier
  - varierte funksjonsnedsettelse eller psykisk utviklingshemning
  - positiv med usikker effekt

2. Tiltak for å styrke planleggings- og koordineringsferdigheter

b) Styrke elevenes egenutvikling (*svak-sterk sign. eff.*)

- tiltak: mestring av hverdagen, arbeid og yrke gjennom skole og arbeidsbaserte læringserfaringer
- ni studier
- funksjonsnedsettelse eller psykisk utviklingshemning
- svak til sterk positiv effekt

2. Tiltak for å styrke planleggings- og koordineringsferdigheter

c) Collaborative Service Delivery / tverrfaglige tiltak

- tiltak: flere aktører arbeider sammen
- to studier
- unge med emosjonelle forstyrrelser, læringsvansker og psykisk utviklingshemmede
- ingen rapporterte resultater

2. Tiltak for å styrke planleggings- og koordineringsferdigheter

- a) Styrke elevenes planleggingsevner (*sign. effekt?*) 👍?
- b) Styrke elevenes egenutvikling (*svak-sterk sign. eff.*) 👍
- c) Collaborative Service Delivery / tverrfaglige tiltak

3. Tiltak knyttet til praktiske ferdigheter for å kunne mestre hverdagen

- a) Rekreasjon og fritid (*sign. effekt?*) ?
- b) Vedlikehold av egen bolig og ta vare på seg selv ?
- c) Kompetanse for å klare seg i lokalsamfunnet ?
  - 11 studier (psyk. utv. moderat-alvorlig grad)
  - ulike sammenslåtte studier
  - positive men usikre effekter

Diskusjon

- Tidlige overganger
  - Betydelige metodiske svakheter i de ekskluderte studiene
  - Forskningen har særlige utfordringer mht. individuelle forskjeller ved barna, utfallsmål, familiemobilitet og oppfølging over tid

- Sene overganger
    - Metodiske begrensninger
    - Risiko for systematiske skjevheter
    - Grad av og type funksjonshemning
    - Grad av overførbarhet
- = svakt kunnskapsgrunnlag

- Generelle drøftinger av resultater
  - Relativt svake metodiske design
  - Mangel på randomiserte kontrollerte studier
  - Implikasjoner for videre forskning
  - Liten overføringsverdi til norske forhold?

- Styrker og svakheter
  - Basert på andres søk, studieutvelgelse og systematikk
  - Går glipp av nyanser og resultater?
  - Søkeord
  - Utdatert?
  - Uidentifiserte studier
  - Kostnader og etiske vurderinger

Konklusjon

- Oppsummeringen av viktige metodiske begrensninger og den oppsummerte kunnskapen som baserer seg på relativt få primærstudier med kontrollbetingelser, er for svak til å kunne konkludere om effekt av tiltakene når det gjelder **sene** overganger
- Positive resultater *kan* tyde på effekt av tiltakene

- Oversikten gir ingen svar på hva som virker for **tidlige** overganger da vi ikke fant noen systematisk oversikt som har sett på effekten av tiltak for å lette livsoverganger for barn med funksjonsnedsettelse

Behov for videre forskning

- Et særlig behov for:
  - en systematisk oppsummering av nyere primærstudier som inkluderer yngre barn med funksjonsnedsettelse og deres familier
  - en oppdatering av de tre systematiske oversiktene rettet mot senere overganger

Takk for oppmerksomheten!

Besøk oss på
www.kunnskapssenteret.no